

Святі Кирило і Мефодій: між історичним фактом і ідеологічним міфом. Хто насправді приніс писемність і християнство слов'янським народам?

*Віктор БЕДЬ, доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор, академік,
Карпатський університет імені Августина Волошина,
Ужгородська українська богословська академія*

м. Ужгород, 24 травня 2025 року

Вступ: Потреба у науково обґрунтованій істині

24 травня й досі традиційно, у спадок від чужинсько-імперських часів та нав'язаних ними антиісторичних і антиукраїнських наративів, відзначається як день загальнослов'янської єдності через культ Кирила (827–869) і Мефодія (бл. 815–885), уродженців міста Солунь (сучасні Салоніки, Греція), — попри відсутність реального зв'язку цієї дати з українською духовною традицією та апостольським християнством Русі. Проте поширений міф про те, що саме ці грецькі місіонери принесли слов'янам писемність і християнство, не відповідає історичній правді. Місцем поховання святого Кирила є Рим (базиліка Святого Климента), а останки святого Мефодія, похованого у Велеграді (сучасна Моравія, Чехія), досі не знайдено.

Ця стаття має на меті подати доказовий і науково обґрунтований аналіз історичних фактів та джерел з метою спростування стереотипів, нав'язаних унаслідок політичної та церковно-ідеологічної міфотворчості з боку чужинських імперій та їхніх церковних структур.

II. Писемна традиція слов'ян до IX століття

Існує поширений стереотип, нібито до Кирила і Мефодія слов'яни — як західні (морави, чехи, лужицькі серби), так і східні (руси, русини) — не мали жодної форми писемності. Це глибоко помилкове й штучно сформоване уявлення, нав'язане пізнішими церковно-державними структурами. Історичні, археологічні та лінгвістичні дослідження свідчать, що на теренах Великої Білої Хорватії, Русі та в західнослов'янському світі вже існували власні форми знакової комунікації, протописемності, а згодом — і структуровані абетки або системи письма, які мали частково рунічний, символічний і релігійно-обрядовий характер. Деякі з них виявляють ознаки фонетичної абетки.

У західних слов'ян — на теренах Моравії, Паннонії, Хорватії — задовго до IX століття існували окремі системи письма, засновані на глаголичних знаках або ще давніших локальних символах, які, ймовірно, становили ранні форми глаголиці. Подібні писемні традиції були поширені й у Великій Білій Хорватії та на Русі, де зафіксовано численні свідчення про використання руноподібних написів, сакральних знаків, обрядових таблиць і символічних текстів, що застосовувалися у громадському та релігійному житті. В низці випадків ці системи мали ознаки фонетичної абетки й наближалися до глаголичної графіки. Саме ці прадавні традиції слов'янської писемності стали ґрунтом, на якому святі Кирило і Мефодій згодом сформували структурований канонічний формат церковного письма, здійснюючи свою місію серед західних слов'ян, зокрема на теренах Великої Моравії (сучасна Чеська Республіка).

1. Археологічні знахідки

На теренах сучасної України — зокрема в Кам'яній Могилі, Подніпров'ї та Причорномор'ї — виявлено численні давні символи, знаки й прототексти, нанесені на кераміку, камінь і бронзу. Згідно з дослідженнями низки українських археологів, найдавніші з них у Кам'яній Могилі датуються щонайменше 25 000–30 000 роками тому, що дозволяє стверджувати про існування сакральної знакової культури ще в добу пізнього палеоліту. Навіть за більш стриманими оцінками (V–II тис. до н. е.), ці джерела підтверджують безперервність місцевої традиції знакової комунікації, яка виконувала як інформаційно-письмову, так і світоглядно-релігійну функцію [1; 2].

На теренах західнослов'янського світу — зокрема в Моравії, Паннонії, Хорватії — археологічні розкопки засвідчують наявність давніх символів і знакових систем, нанесених на кераміку, камінь, культові предмети. У Моравії (Микульчиці, Старе Место) виявлено предмети з руноподібними та лінійно-графічними знаками, які частина дослідників ототожнює з ранніми формами писемної комунікації. У Хорватії зафіксовано передглаголичні написи та символічні орнаменти з ознаками фонетичного змісту. Це свідчить про існування автохтонних знакових традицій задовго до візантійської місії святих Кирила і Мефодія, які згодом лише систематизували й християнізували наявну писемну спадщину західних слов'ян, що підтверджується археологічними дослідженнями та публікаціями низки хорватських, чеських і українських науковців [3].

2. Пратрадиція письма у скіфів, сарматів, русів

Свідчення про наявність певних форм писемності у скіфів наводили античні автори — зокрема Геродот і Страбон. Також достеменно відомо, що єпископи зі Скіфії та Причорномор'я брали участь у роботі перших Вселенських соборів (325–787) [4; 5], що свідчить про інтеграцію цих земель у християнський світ уже в ранній, писемний період. Святий Єпіфаній Кіпрський (бл. 315–403), єпископ Саламінський на Кіпрі, видатний богослов і церковний письменник, у своєму творі «Панаріон» згадує про обрядові символи, які використовувалися скіфами, що може вказувати на існування у них елементів релігійної знакової системи, а в ширшому контексті — на ознаки протописемності, писемності або ритуального письма. Водночас логічним є припущення, що якщо скіфські богослови та єпископи брали участь у роботі перших Вселенських Соборів, то вони були на той час письменно освіченими, а отже — писемність була відома та практично застосовувана серед народу, якому вони проповідували та в якому провадили церковне життя і будівництво — на теренах давніх українських земель Скіфії і Причорномор'я.

3. Велесова книга

Хоча в історіографії точаться суперечки щодо автентичності Велесової книги, значна частина науковців і дослідників визнає її важливою пам'яткою дохристиянської релігійної традиції Скіфії, Великої Білої Хорватії (IV–IX ст.) — ранньодержавного утворення білих хорватів (Карпатського регіону, Західної Волині, Галичини, Закарпаття, Поділля, а частково — Північної Буковини), одного з найдавніших східнослов'янських племен, що згодом увійшло до складу єдиної Русі, — та ранньої Русі [6]. Незалежно від дискусій щодо часу створення оригіналу чи пізніших списків, її мова, структура, світоглядні мотиви та релігійний контекст вказують на

наявність у східних слов'ян сформованої писемної культури, яка існувала ще до офіційного створення Української (Руської) Церкви з центром митрополії у Києві (860–862), за правління блаженного Оскольда, Великого князя (кагана) Київського, з правлячої династії Кия, та за святиеля Фотія, Патріарха Константинопольського, а також до проголошення християнства державною релігією в Русі (988), за правління святого рівноапостольного Володимира, Великого князя Київського. За змістом Велесова книга охоплює широкий історичний період — від гіпотетичної праісторії XV ст. до н. е. до IX ст. н. е., а за оцінками ряду дослідників, її оригінал міг бути створений у VIII–IX століттях. Це підтверджує думку про існування власної системи письма або, щонайменше, традиції фіксації історичних, політичних, військових, релігійних і культурних знань у писемній формі задовго до місії святих рівноапостольних Кирила і Мефодія серед слов'янських народів.

III. Християнство серед праукраїнських і західнослов'янських народів до IX ст.

1. Апостольська традиція

Апостол Андрій Первозваний (бл. 6 р. до н. е., Віфсаїда, Галілея, на сьогодні — Ізраїль — бл. 60 р. н. е., Патри, Ахайя, на сьогодні — Греція), якого на Київському церковному Соборі 1621 року було урочисто проголошено апостолом руським (у сучасній термінології — українським), за Переданням (Іпатіївський літопис, Никонівський звід), проповідував на території Скіфії — зокрема вздовж Дніпровського шляху, в Причорномор'ї та Криму [7]. Його апостольська місія на цих землях, згідно з усталеним церковним переданням, відбулася орієнтовно в середині I століття н. е., після П'ятдесятниці (33 р.) і до його мученицької смерті на території Ахайї (сучасна Греція), де він був розіп'ятий на косому хресті. Це підтверджується також грецькими церковними джерелами, включно з Фотієвим збірником, які свідчать про його проповідь серед народів Скіфії, у межах тогочасної Ольвії, Херсонесу, Боспора Кімерійського, а також уздовж Дніпра — аж до Київських гір. За Переданням, саме тут апостол Андрій зійшов на одну з гір над Дніпром, благословив це місце та прорік, що на цих горах постане велике християнське місто. Давність Києва як духовного й цивілізаційного центру української землі значно перевищує нав'язані візантійсько-імперською, російсько-імперською та комуністично-радянською історіографією часові рамки. Київ постає не як периферія Константинополя, а як самобутній центр передвізантійського та апостольського християнства у Східній Європі, духовне коріння якого сягає безпосередньо до апостольської місії святого Андрія Первозваного — місії, що потребує подальшого всебічного дослідження, осмислення та належного визнання в історичній науці, богослов'ї та національній свідомості, як і правдива історія давності заснування та розбудови славного міста Києва.

2. Християнські єпархії на землях Русі

Особливої уваги заслуговує Скіфська єпархія, що постала наприкінці I століття і проіснувала щонайменше до середини IX століття. У ранньому періоді її юрисдикція охоплювала християнські громади на теренах Скіфії — у Причорномор'ї, Наддніпрянщині та Криму. Єпископи та богослови Скіфської єпархії згадуються серед учасників перших Вселенських Соборів, що вказує на її офіційне визнання у складі Вселенської Церкви. Духовенство і богослови цієї єпархії, як і інших східноєвропейських церковних центрів, були безсумнівно

писемними, що підтверджується участю скіфських єпископів у богословських диспутах, листуванні з патріархами та в канонічному листообігу.

У працях М. Грушевського та Є. Голубинського зазначено, що вже в III–IV століттях існували християнські громади у Пантікапеї, Херсонесі, Ольвії та інших містах Північного Причорномор'я [8]. Багато з них мали власні єпископати, клір і богослужбове життя, яке здійснювалося відповідно до тогочасної церковної традиції.

Сам факт функціонування розгалуженої церковної структури з єпископатом, освіченим кліром, літургійною практикою та участю у Вселенських соборах свідчить про високий рівень богословської культури, писемності та інтегрованості християнських центрів Скіфії та Північного Причорномор'я до формування і утвердження загальноцерковної традиції — задовго до утворення Русі як могутньої східноєвропейської держави на основі об'єднання численних східнослов'янських племен.

IV. Великоморавія і діяльність Кирила і Мефодія: контекст і межі впливу

Святі брати Кирило (827–869) і Мефодій (бл. 815–885), родом із Солуні (сучасне м. Салоніки, Греція), здійснювали свою місіонерську діяльність у Великоморавії — західнослов'янському державному утворенні, яке в IX столітті охоплювало частини сучасної Чехії, Моравії (Чеська Республіка), Словаччини, а також Паннонії (території сучасних Угорщини, Австрії, Словенії, Словаччини, Хорватії та півночі Сербії). Їхня діяльність відбувалася на запрошення великоморавського князя Ростислава († 870 р.) з метою релігійного утвердження та політичної незалежності Великоморавії в умовах загрози німецько-латинського домінування.

Попри надзвичайну значущість їхньої місії для розвитку слов'янського богослужіння, вона не мала жодного прямого географічного, етнокультурного чи організаційно-церковного зв'язку з Великою Білою Хорватією, Руссю, а відтак — з історичними українськими землями. Великоморавська місія Кирила і Мефодія залишалася обмеженою в межах західнослов'янського регіону та не охоплювала східнослов'янські землі, які розвивалися у власному політичному, державницькому, духовному, етнокультурному та церковному контексті.

Місія святих Кирила і Мефодія мала переважно політико-дипломатичний та церковно-дипломатичний характер. Вона здійснювалася в умовах існування двох центрів Римської імперії — Східної (Візантії) та Західної (Латинського Заходу), а також двох самостійних церковних осередків — Константинопольського патріархату та Римської апостольської столиці. Первісно брати діяли як офіційні представники Константинопольського патріархату та імперської влади Східної Римської імперії, протистоячи латинській традиції, що нав'язувалася Римським апостольським престолом та німецьким єпископатом. Їхнім завданням було легалізувати вживання слов'янської мови у богослужінні, перекласти Святе Письмо та уніфікувати церковну структуру для західнослов'янських народів Великоморавії [9].

Згодом, у процесі ускладнення міжконфесійної ситуації, вони звернулися до Римської апостольської столиці, отримавши підтримку Папи Римського Адріана II (792–872), який

визнав слов'янську богослужбову мову. Однак навіть це не забезпечило тривалого й сталого визнання слов'янської традиції в Західній Церкві після смерті братів.

Як уже зазначалося вище, діяльність Кирила і Мефодія опиралася на певну форму знакової системи та писемності, якою західні слов'яни володіли задовго до їхньої появи. Їхній внесок полягав, зокрема, в уніфікації глаголиці — слов'янського алфавіту, який було адаптовано під християнські потреби.

Отже, місія святих Кирила і Мефодія мала виняткове значення для західнослов'янського простору, однак не стосувалася церковного становлення на теренах Великої Білої Хорватії та Русі. Християнська традиція на українських землях розвивалася незалежно — на основі місії апостола Андрія Первозваного, діяльності ранніх епархій Скіфії, Північного Причорномор'я, утвердження Руської (Української) Церкви з центром у Києві в 860–862 роках та подальших самобутніх духовно-церковних процесів.

V. Хто створив міф і для чого?

1. Візантійська політика

Місія святих Кирила і Мефодія була не лише релігійним і культурним актом, а й частиною цілеспрямованої геополітичної стратегії Візантійської імперії щодо зміцнення свого впливу серед слов'янських народів. У контексті посилення німецько-латинського тиску на західнослов'янські землі Візантія в другій половині IX століття вдалася до інструментів «м'якої сили» — зокрема, релігійної дипломатії, просвітництва й мовної адаптації [10].

Святі брати були офіційно уповноважені імператором Михаїлом III (роки правління: 842–867) і Патріархом Константинопольським Фотієм (роки патріаршества: 858–867; 877–886) здійснити місію до Великоморавії. Їхня поява на запрошення великоморавського князя Ростислава стала для Візантії вигідним приводом до церковно-дипломатичного втручання, за лаштунками якого провадилася й великоімперська візантійська політика. Це дозволяло Константинополю не лише задовольнити духовні потреби слов'ян, але й обмежити вплив латинського духовенства з Римської Церкви, яке активно поширювалося в Моравії під патронатом німецького єпископату.

Таким чином, визнання Кирила і Мефодія, надання їм відповідних доручень і підтримки стало актом зовнішньої релігійно-імперської експансії Східної частини Римської імперії, спрямованої на зміцнення позицій Візантії в Центральній Європі. Створення слов'янського богослужбового корпусу й укорінення церковної традиції, орієнтованої на Константинополь, мало стратегічне значення в багаторівневій боротьбі за церковну та політичну першість у слов'янському світі.

2. Московська церковно-державна та імперська традиція

Починаючи з XVII століття, у Московському царстві сформувалася ідеологема про нібито «єдине джерело хрещення» слов'янських народів — через місію святих Кирила і Мефодія. Цю концепцію було подано як загальнослов'янську основу християнства, попри відсутність будь-якого історичного чи церковного зв'язку між великоморавською місією та церковною традицією Русі. Вона була нав'язана як складова частина нової церковно-державної

доктрини, метою якої стало підпорядкування й уніфікація духовної свідомості народів, що опинилися під владою Московської держави [11; 12].

На цій основі вже у XVIII столітті остаточно оформилася ідеологія так званого «Третього Риму» — псевдоісторичної концепції, згідно з якою Москва нібито є наступницею спадщини Риму і Константинополя. Ця доктрина стала релігійно-політичним підґрунтям майбутньої рашистської ідеології «русского міра», спрямованої на культурну асиміляцію, церковне поглинання та політичну дезінтеграцію сусідніх націй, передусім — українського народу.

Таке перекручення церковної історії переслідувало чітко окреслену мету — не лише привласнити Московії духовну спадщину всієї православної ойкумени, а й встановити контроль над її інтерпретацією. Через маніпуляції християнськими символами, апостольськими місіями та систематичне спотворення фактів історії Церкви Москва прагнула — і прагне далі — легітимізувати своє імперське панування, вписуючи його в уявний сакральний історичний наратив. Церковна історія перетворилася на знаряддя імперської політики, а її міфологізація — на механізм формування тоталітарної релігійно-державної свідомості в душі православного шовінізму.

Цей наратив і надалі активно використовується Московським патріархатом та путінським режимом у церковному просторі та в агресивній гібридній війні Росії проти України. Завдяки системному перекручуванню церковної історії та підміні історичних фактів, Московський патріархат — за активної участі у минулому російсько-імперських, комуністично-радянських, а нині — російських державних інституцій і спецслужб — провадив і провадить далі політику духовного зомбування підконтрольних православних вірян як на території Росії, так і за її межами, зокрема і в Україні, — у душі московського імперського релігійного тоталітаризму.

3. Освітньо-церковна пропаганда

У сучасних навчальних програмах, зокрема в закладах загальної середньої освіти, а також у підручниках з історії, літератури та «християнської етики», досі беззастережно відтворюється міф про святих Кирила і Мефодія як засновників «слов'янського християнства» та творців «слов'янської писемності», яка нібито єдиним потоком поширилася на всі слов'янські народи — включно з українцями. Цей стереотип, укорінений ще в добу Російської імперії, а пізніше — комуністично-радянської, а нині й російської історіографії, на жаль, зберігся в освітньому дискурсі всіх рівнів освіти — як світської, так і духовної — в незалежній Україні без належного критичного переосмислення. Це попри наявні наукові дослідження, які чітко спростовують будь-який безпосередній зв'язок між великоморавською місією святих Кирила і Мефодія та апостольською українською християнською традицією, а також розвитком власної системи писемності на українських землях [13].

Офіційні церковні календарі (зокрема в Українській Православній Церкві Московського патріархату, а частково й у Православній Церкві України) продовжують у травні відзначати день «рівноапостольних просвітителів слов'ян» без урахування історичного контексту, особливостей розвитку християнства в Україні, без належного розмежування між західно- і східнослов'янськими церковними традиціями, а також із повним ігноруванням автохтонної історії виникнення та розвитку української писемності, до якої святі брати не мали жодного відношення. Така некритична традиція відтворення чужих ідеологем і псевдоісторичних

міфів є наслідком освітньо-церковної інерції та нав'язаних чужинсько-імперських наративів, надалі підтримуваних відсутністю національної богословської політики та чітких академічних критеріїв у вивченні історії українського націотворення — державного й церковного, української писемності та української цивілізації загалом.

Збереження цієї концептуальної помилки в офіційному освітньому й освітньо-релігійному просторі України є формою латентної духовної колонізації, яка безпосередньо впливає на формування національної ідентичності, історичної свідомості та міжцерковної саморефлексії. Без перегляду таких стереотипів і без оновлення освітніх програм і церковного календаря згідно з автентичними українськими джерелами та національною історичною логікою, будь-яка декларація про духовну незалежність і деколонізацію залишається частковою й незавершеною.

VI. Прославлення братів Кирила і Мефодія як святих

Святих Кирила і Мефодія було визнано святими спершу у Візантійській Церкві. Патріарх Фотій уже за життя вважав їх рівноапостольними, визнаючи їхню місію надзвичайно важливою для поширення християнства серед західних слов'ян. Їхнє вшанування закріпилося в літургійній традиції Східної Церкви як приклад апостольського служіння та жертвності в утвердженні віри Христової серед новонавернених народів.

Римо-Католицька Церква канонізувала Кирила і Мефодія ще у IX столітті, після їхньої діяльності у Великоморавії та визнання заслуг перед Апостольським престолом. Їх імена були включені до римського мартиролога. Відродження особливої уваги до цих святих у католицькому середовищі відбулося в XX столітті. У 1980 році Папа Іван Павло II офіційно проголосив святих Кирила і Мефодія співпокровителями Європи, поряд зі святим Бенедиктом Нурсійським, що стало символом єднання Східної і Західної християнської традиції у християнському вимірі європейської ідентичності [14].

Сьогодні святих братів шанують як у Східній (православній), так і в Західній (католицькій) традиції, зокрема і в Україні. Їх вважають символами просвітництва, християнської культури та перекладацького служіння, особливо в контексті розвитку слов'янських богослужбових мов.

Святий Кирило (у чернецтві) упокоївся у Римі 14 лютого 869 року та був похований у базиліці святого Климента. Його гробниця й досі є місцем паломництва. Святий Мефодій помер 6 квітня 885 року у Велеграді, столиці Великоморавії. Точне місце його поховання не збереглося, однак його пам'ять вшановується в багатьох слов'янських країнах.

VII. Чому слід відійти від міфу?

1. Це історична неправда, що нівелює власні досягнення української духовної культури.

Міфологізована версія про нібито загальнослов'янське походження християнства та писемності через святих Кирила і Мефодія спотворює реальну історичну картину. Вона знецінює, фальсифікує та применшує значення апостольської і писемної традиції в Україні, місії святого апостола українського Андрія Первозваного, Скіфської єпархії, ранньохристиянських громад Причорномор'я, заснування Української (Руської) Церкви у 860–

862 рр., а також автохтонного, від найдавніших часів, розвитку української писемності — задовго до життя і діяльності святих Кирила і Мефодія.

2. Це інструмент ідеологічної залежності в умовах московської гібридної інформаційної війни.

Використання цього міфу залишається важливою складовою неправдивої й підступної московсько-імперської пропаганди, яка продовжує нав'язувати Україні чужинські імперські наративи про «спільну духовну спадщину» та «спільну історію писемності». Це частина культурно-церковного і пропагандистського ворожого фронту гібридної війни, де під прикриттям «слов'янської єдності» просувається політичне й церковне домінування Росії та впровадження нею рашистської ідеології «русского міра».

3. Це перешкода для формування української національно-церковної ідентичності, базованої на правдивій історії та реальних джерелах.

Міф про святих Кирила і Мефодія як нібито «першоучителів української християнської традиції» та «творців слов'янської писемності» заважає українському суспільству усвідомити власну духовну, культурну та церковну спадщину, що має глибоке дохристиянське і апостольське християнське коріння, власну єпархіальну історію, мову богослужіння та багатотисячолітню тяглість духовної культури і писемності. Відмова від цього міфу відкриває шлях до критичного переосмислення й переутвердження правдивої української духовної ідентичності.

VIII. Визнання реального внеску братів

Святі Кирило і Мефодій справді відіграли важливу роль у християнізації західнослов'янських народів. Вони здійснили переклад і систематизацію основних богослужбових текстів слов'янською мовою, якою розмовляло населення Великої Моравії. Відомо, що брати удосконалили слов'янську абетку — глаголицю, яка, втім, мала витоки в раніших формах слов'янського письма, що вже існували серед різних слов'янських народів, зокрема у Великій Білій Хорватії, на Русі та в Болгарії задовго до IX століття.

Святі Кирило і Мефодій також заснували під своєю опікою церковні школи в Моравії, впорядкували літургійну практику, надали їй узгодженого й впорядкованого вигляду відповідно до візантійської богослужбової моделі. Їхня діяльність безумовно сприяла зміцненню церковної організації, формуванню освіти і підготовці слов'янського кліру у західнослов'янських регіонах.

Однак їхня місія, попри її безсумнівну значущість для західнослов'янського простору, не має прямого стосунку до древньої духовної, культурної, мовної, писемної та цивілізаційної традиції Русі, та її спадкоємниці — України. На українських землях писемність, духовність, культура, християнство і богослужіння існували ще задовго до діяльності братів із Солуні, ґрунтуючись на власній дохристиянській історії та відтак апостольській традиції, ранньохристиянських єпархій, державному і церковному будівництві та автохтонному розвитку духовно-церковної спадщини [6; 8; 15].

IX. Богослужіння на рідній мові до святих Кирила і Мефодія

У слов'янських народів, зокрема в західних регіонах — Паннонії, Моравії, Каринтії, Хорватії, — ще до IX століття існували форми християнського богослужіння із використанням місцевих слов'янських мов. Про це свідчать численні латинські хроніки, зокрема *Annales Regni Francorum*, а також згадки у документах Папи Римського Адріана II [15]. Частина проповідей, катехизацій, молитов і обрядів уже тоді адаптувалася під народну мову — задовго до офіційної місії братів із Солуні. У цьому контексті запровадження слов'янської мови як канонічної літургійної відбулося не як нововведення, а як визнання вже існуючої духовної практики, офіційно затвердженої політико-релігійним актом з боку Візантії.

На давніх українських історичних землях, згідно з дослідженнями М. Грушевського, Є. Голубинського, Г. Лозко, І. Огієнка та інших українських істориків і богословів, уже в III–IV століттях у Причорномор'ї — зокрема в Пантікапеї, Ольвії, Херсонесі — існували християнські громади, частина яких використовувала елементи місцевої праслов'янської (староукраїнської) мови у богослужбовій практиці [8; 16]. Це ж стосувалося і богословської практики в межах Скіфської єпархії. Існують свідчення про вживання хрестильних формул, молитов, катехитичних елементів, які передавалися не лише грецькою, але й адаптованими народними формами. Така мовна інкультурація була природною складовою процесу християнізації.

Таким чином, святам Кирилу і Мефодію не довелося «запроваджувати» щось абсолютно нове, а радше впорядкувати й кодифікувати те, що вже існувало серед західних слов'ян як живий факт духовного буття. Їхня місія стала важливим кроком у політичному визнанні слов'янської літургії, але не була її джерелом чи абсолютним початком.

Х. Висновки

Правда про походження писемності й християнства серед слов'янських народів — це не лише питання історії. Це питання духовної безпеки, культурного суверенітету й національної ідентичності. Систематичне нав'язування українському суспільству ідеологем про нібито єдине джерело християнства і писемності через місію святих Кирила і Мефодія призводить до викривлення власної історії, нівелювання автохтонного спадку Русі та підміни джерел української духовної культури і її тяглості.

Відмова від міфу про «пришестя світла» до слов'ян — західних і східних — нібито через святих Кирила і Мефодія дає змогу утвердити, зокрема, справжню цивілізаційну спадщину Русі — історичну, культурну, писемну, правову, духовну та апостольську, яка формувалася ще задовго до IX століття: через дохристиянську історію, місію апостола українського Андрія Первозваного, ранні єпархії Скіфії, Причорномор'я та державне будівництво у Скіфії, Великій Білій Хорватії й на Русі; власні традиції богослужіння й писемності, заснування Руської (Української) Церкви в 860–862 роках та подальший розвиток її духовно-церковної структури.

Зважаючи на викладені історичні факти, академічні дослідження, а також на сучасний виклик гібридної духовно-культурної війни, спровокованої та системно здійснюваної державою-агресором — Російською Федерацією та її церковною структурою — Московським патріархатом, вважаємо за доцільне порушити питання щодо поступової відмови в Україні від державного святкування “Дня слов'янської писемності і культури”, який історично прив'язаний до постатей святих Кирила і Мефодія. Це святкування не має прямого зв'язку з

українською історичною традицією та фактично відтворює чужинські імперські наративи, що ігнорують справжнє джерело української писемності та духовної культури.

Натомість в Україні вже існує День української писемності та мови, що тепер відзначається 27 жовтня. Саме це свято, ґрунтоване на історичних фактах, національній пам'яті та духовно-культурній спадщині, має стати центральною державною і церковною датою, присвяченою українській писемності, культурі, мові й духовності. Воно повинно посісти чільне місце у формуванні політики деколонізації, відновлення історичної справедливості та національно-церковної ідентичності українського народу й його високої духовної культури.

Джерела

1. Брайчевський М. Ю. Походження слов'янської писемності. — К.: Наукова думка, 1988.
2. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ століття: Статті й матеріали. — Харків: Акта, 2001.
3. Див.: археологічні дослідження з історії писемності західних слов'ян, публікації у відкритому доступі (Hrcaak.srce.hr, ResearchGate.net, Academia.edu тощо).
4. Геродот. Історії: у дев'яти книгах / пер. з давньогрец. Андрій Білецький. — Київ: Наукова думка, 1993. (Книга IV — про Скіфію)
5. Брайчевський М. Ю. Походження слов'янської писемності. — К.: Наукова думка, 1988.
6. Шаян В. Велесова книга як пам'ятка слов'янської духовності. — Львів: Місіонер, 1993.
7. Іпатіївський літопис // Літописи Руські. — Київ: Наукова думка, 1989.
8. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія Української Церкви. — Київ: Українське православне богословське видавництво, 1993.
9. Acta Sanctorum Cyrilli et Methodii. — Ватикан, IX ст. // У посиланні на літургійно-житійні джерела латинського обряду (цитуються в українських історико-церковних дослідженнях).
10. Codex Theodosianus (438 р.). — Цит. за: Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія Української Церкви. — Київ, 1993.
11. Огієнко І. Історія Української Церкви. — Київ, 1993.
12. Огієнко І. Кирило і Мефодій — слов'янські апостоли. — Вінніпег, 1951.
13. Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: МОН України, 2015–2024. URL: <https://mon.gov.ua/>
14. Acta Apostolicae Sedis, vol. 72. — Città del Vaticano: Typis Polyglottis Vaticanis, 1980. — [Проголошення свв. Кирила і Мефодія співпокровителями Європи папою Іваном Павлом II, 31 грудня 1980 р.]. URL: <https://www.vatican.va/archive/aas/documents/AAS-72-1980-ocr.pdf>
15. Annales Regni Francorum (Королівські франкські аннали). — Майнц, IX ст. // Monumenta Germaniae Historica: Scriptores rerum Germanicarum, т. 6 / ред. Фрідріх Курце. — Ганновер: Hahn, 1895. URL: <https://archive.org/details/annalesregnifran00anna>
16. Лозко Г. Українське народознавство: духовна культура. — Харків, 2002.